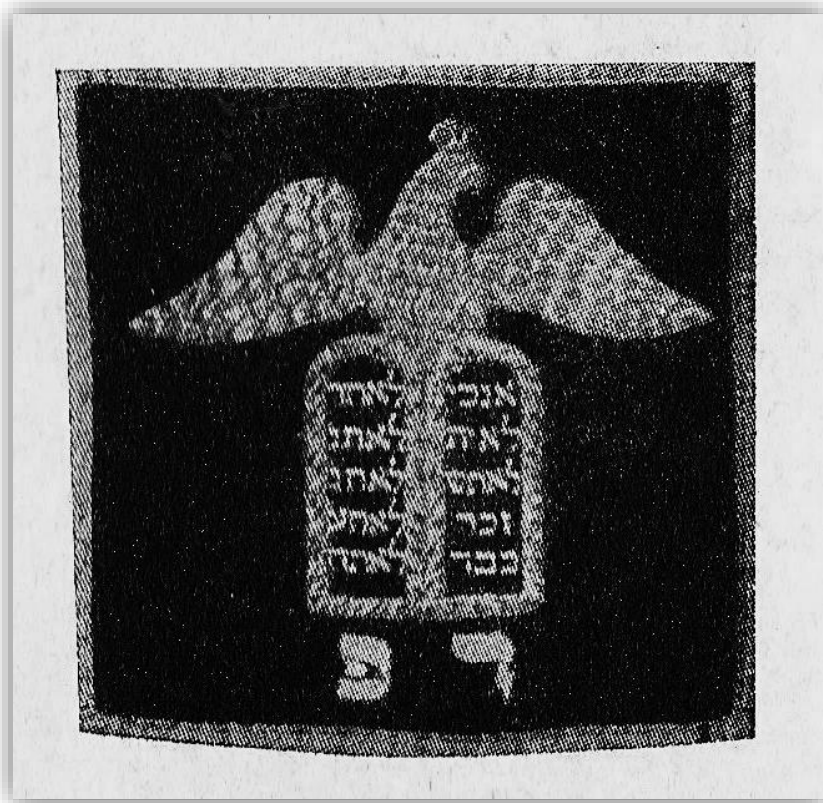

JUDARNA I SVERIGE

*Historisk återblick över den judiska
invandringen och makterövringen*

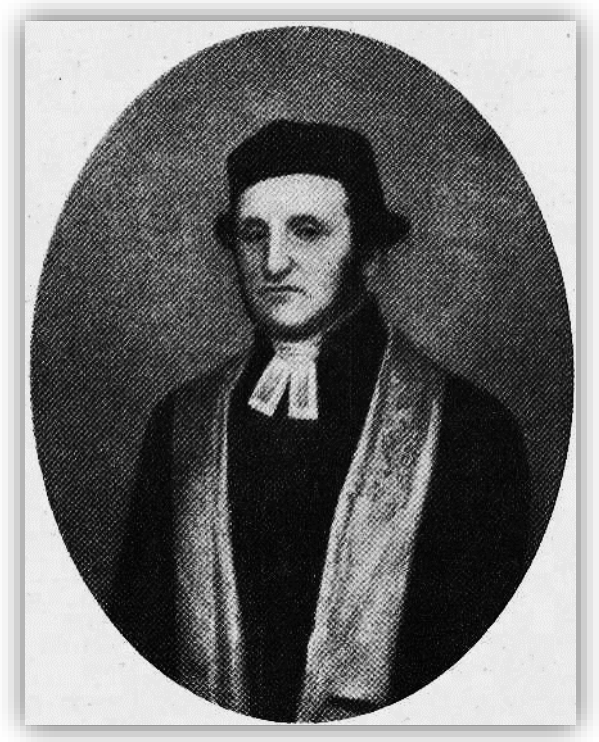

(Separattryck ur tidningen Nationen.)

- 1934 -

Digitaliserad av Stormfurie

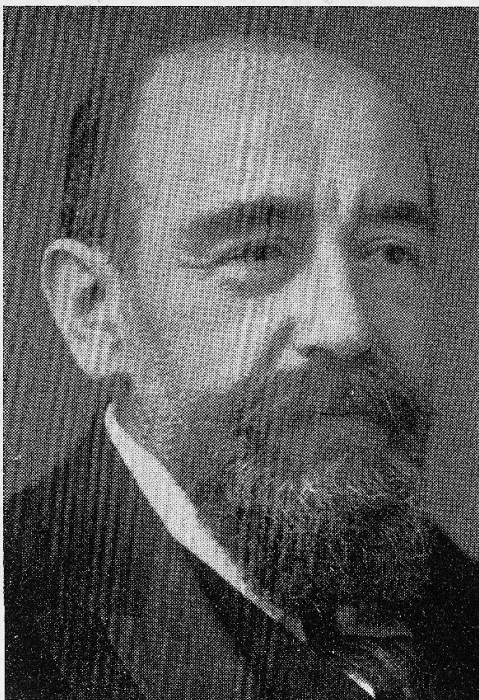
JUDARNA I SVERIGE

Dr. Jacob Seligman

(Berömd rabbin i Stockholm.)

JUDARNA I SVERIGE

Överrabbin *Marcus Ehrenpreis*
Den judiska världsstatens nuv.
ståthållare i Sverige.

Bokförläggare *Karl Otto Bonnier*
Den judiska propagandans nuv.
ledare i Sverige.

I.

Man vet ej bestämt när de första judarna kommo till Sverige; vandrande judar funnos här redan i äldsta tider. Den förste bosatte juden skall ha varit en viss Herman Israel, som gjorde Gustaf Vasa finansiella tjänster under hans befrielsekamp ur katolska kyrkans välde. Man må ej förvåna sig över att Gustaf Vasa anlidade en jude, änskönt man redan vid denna tid hyste stort förakt och stor fruktan för judarna. Då liksom nu voro judarna härskare å penningmarknaden och furstarna hänvisades med eller mot sin vilja att vända sig till dem, när de behövde penningar. Detta utnyttjade judarna till att förskaffa sig rättigheter och privilegier. Således erhöll Herman Israel av Gustaf Vasa tillåtelse att med sin familj bosätta sig i Sverige samt här överallt, utan att betala skatt, bedriva handel. Herman Israels och lybeckarnas krav blevo emellertid alltmer oförsynta och pockande. Både kronan, rikets köpmän och allmogen ledot starkt av de förödmjukande privilegier, såsom handelsmonopol och tullfri varuinförsel, som hanseaterna betingat sig i avbetalning å riksskulden. När slutligen Herman Israel i sällskap med Lybecks stadssekreterare personligen infann sig hos konungen i Stockholm, anförande nya pockande krav, brast dennes tålamod. I ett skriftligt svar klandrade konungen skarpt Lybecks egenlyttiga politik mot Sverige samt bestred räkningarnas riktighet. Följden av denna brytning blev det avtal som ingicks mellan Nordens konungar och som ledde till kriget mot lybeckarna, i vilket den av Gustaf Vasa nyskapade svenska flottan väsentligt bidrog till segern. Sverige var för denna gång räddat ur det judiska finansöket! Den andre jude, vilken stod Gustaf Vasa nära, var hans läkare, Philippus Wulf. Huruvida denne i likhet med Herman Israel också blev förjagad av konungen, är oss obekant.

Beträffande den fortsatta judiska invandringen föreligga endast obetydliga uppgifter, men vad man vet ger anledning förmoda, att denna invandring varit tämligen omfattande. Judarna kommo mestadels som "holländska köpmän", och åtskilliga av dem voro döpta. Man vet således med bestämdhet, att på detta sätt några rika judar under

ledning av Abraham Cabelius inträffade i det nygrundade Göteborg. Det är även att förmoda att det fanns judar bland de "valloner" som inflyttade till landet med Louis de Geer och av vilkas ättlingar åtskilliga in till vår tid ivrigt stött judarna i deras maktsträvanden i Sverige¹. På Gustaf II Adolfs tid och i synnerhet efter Vestfaliska freden blev den judiska invandringen högst betydande. De nyerövrade svenska provinserna vid Östersjön vimlade av judar. Sverige hade tydligen också översvämmats, om ej rikskanslern Axel Oxenstjerna levat, vilken var en övertygad motståndare till judendomen och som grep till skarpa åtgärder mot judisk invandring.

Församlingsföreståndare *Salomon Samuel*
(En av de första judarna i Stockholm.)

Under drottning Kristina erhöles judarna stort inflytande. Drottningen, som alltid var i behov av pengar, råkade fullständigt i händerna på en portugisisk jude i Hamburg, don Manuel Texeira. Förhållandena utvecklade sig här så långt, att drottningen, då hon uppehöll sig i Hamburg, bodde i Texeiras hus, oaktat Hamburgs magistrat låtit inreda en magnifik våning åt henne. Enligt den överenskommelse, som träffats mellan Kristina och Texeira, bekom den sistnämnde rätten att förfoga över drottningens alla inkomster; Texeira skulle å sin sida betala alla drottningens skulder i Holland. De skulder vilka Texeira på drottningens uppdrag skulle "reglera" voro dock i själva verket skulder till honom själv. Huvudfordringsägaren var Juan Nunez Henriques i Amsterdam, som lånat drottningen 47,000 riksdaler mot hennes juveler — och denne var en nära anförvant till

¹ Det skulle alls icke förvåna oss, om den bekante kommunisten Kilbom hade judiskt blod i sina ådror.

Texeira. Dessutom stod drottningen i skuld till Teixeira personligen för 9,000 riksdaler. Naturligtvis vann den judiske ockraren härvid jättesummor, vartill kom att han benyttjade drottningens inflytande för andra affärer. "Genom en skrivelse, daterad Bryssel 1 mars 1665, utnämnde Kristina Diego Teixeira (fader till Manuel) till sin resident, d. v. s. homme d'affaires och diplomatiska representant i Hamburg och tillerkände honom 1,000 riksdaler i årligt arvode. För de båda Teixeira kommo förbindelserna med drottningen att betyda långt mer än en ekonomisk vinst av 1,000 riksdaler per år och räntor på förskotterat kapital. I egenskap av Kristinas residerer erhöles de nämligen ej blott en politisk ställning, som de förut ej ägt, utan fingo vid flera tillfällen profitera av drottningens och svenska statens mäktiga beskydd" (H. Valentin. Judarnas historia, s. 50, 52). Drottningen stod överhuvud taget under stort judiskt inflytande; hon upprätthöll t. ex. ständig brevförbindelse med den kände dåtida rabbinen Manasse Ben Israel, och då Kristina sände en expedition till Algier i Afrika, kunde hon ej finna lämpligare person att utnämna till sändebud än den portugisiske juden Henrik Azzeveda. "Många av Teixeiras bekanta och medhjälpare inom den sefardiska finansvärlden blevo även drottningens: Juan Nunez Henriques i Amsterdam, Manuel Valentin i Venedig samt Sanchez Nunez och Ruy Lopez i Rom voro mellanhänder mellan Teixeira och henne, då hon ej var i Hamburg. Don Fernando d'Yllian utnämndes 13 maj 1654 till hennes resident i Antwerpen, och i hans praktfulla hus bodde drottningen... Abraham Isaak Orgaz var hennes faktor i Livorno" (H. Valentin. Judarnas historia, s. 52). Under drottning Kristina började även det internationella ordensväsendet att vinna fast fot i Sverige.

Under Karl XI skärptes åtgärderna mot judarna. Konungen uppställde kravet, att de skulle låta döpa sig — eller lämna landet. Många judar beslöt då formellt antaga den evangeliska läran. Deras dopakt ägde rum under stora ceremonier, huvudsakligen i Tyska kyrkan. Särskilt storslagna voro ceremonierna vid dopet av de inflytelserika familjerna Israel Mendel och Moses Jacob. Vid dopförrättningen erhöles judarna kristliga förnamn och ändrade ofta familjenamnen. Så ändrades Israel Mendel till Carl Christian Mandel och hans fru till Ulrica Eleonora; Moses Jacob blev Gustaf Michael

Renatus. Just på grund av dessa dop och namnförändringar (vilka i senare tid med förkärlek omfattats av judarna, emedan de gå vo dem möjlighet hemlighålla sin härstamning) är det i dag ej så lätt att igenkänna det judiska skiktet inom den svenska befolkningen. Ett exempel: Abraham Brody kallade sig efter dopet Johan Kristian Berlin; bland hans nu levande avkomlingar märkas dr Sven Hedin och chefredaktören i Bondeförbundets största tidning Skånska Dagbladet, herr Hjalmar Berlin, vilken även är ordförande i bondeförbundspressens riksorganisation.

Hovjuvelerare *Michael Benedichs*

Genom namnförändringen gavs även tillfälle till förfalskning av statistiken, enligt vilken endast ett relativt obetydligt antal judar leva Sverige, medan i verkligheten judarna här äro många gånger flera än vad statistiken utvisar. 1920 visade den officiella siffran 6,474, varvid dock bör märkas, att bland de som "tyskar" (4,523), "ryssar" (1,873), "österrikare" (463) etc. upptagna utlänningarna dölja sig en mycket betydande del judar, varför det officiella talet i statistiken bör flerdubblas. Men i verkligheten äro de långt talrikare än så. De flesta svenskar kunna säkert ej föreställa sig, att t. ex. en adelsfamilj som friherreätten Palmstjerna, vars främste medlem för närvarande är Sveriges diplomatiska representant i London, är judisk. "Förre utrikesministern frih. E. Palmstjerna räknar sin härkomst från hovjuveleraren Mich. Benedichs, som invandrade 1793" (Eskil Olán. *Judarna på svensk mark*, s. 189). Och på samma sätt förhåller det sig med en mängd andra ansedda familjer, vartill även kommer att ett stort antal äktsvenska familjer, i synnerhet adelssläkter, genom giftermål med judinnor fullständigt förjudats. "Judarna

själva äro ett mycket fruktsamt folk... Bland de första svenska israeliterna funnos många exempel på stora familjer med 10—12 barn. De gynnsamma förhållandena i Sverige befordrade även stiftandet av nya familjer, vilka sedermera grenade ut sig till stora släkter. Ett märkligt exempel i detta avseende var den gamle Pinchez Henriques, vars efterkommande från 1750-talet intill våra dagar uppgå till bortåt ett tusental personer, mestadels bosatta i Sverige och Danmark... Jacob Marcus i Norrköping hade 14 barn, från vilka en mängd familjer utgrenat sig under tidernas lopp. Han överträffas dock av tvenne judiska affärsmän i Göteborg... Deras familjer bestodo av respektive 18 och 20 barn” (E. Olán. Judarna..., s. 106). Av rent judisk härstamning äro t. ex. följande släkter: de adliga släkterna Lagerbjelke och Stjernblad (H. Valentin. Historia, s. 68), familjerna v. Reis, von Ackern, Lillieblad o. s. v. ”Den bekanta ämbetsmanna- och militärsläkten Elliot leder sina anor från ekonomidirektören vid Carlbergs Krigsakademi, Abraham Josephson” (E. Olán. Judarna..., s. 189). ”Det finnes för övrigt”, anmärker Olán, ”en mångfald liknande exempel. Många bland de äldre judesläkterna se numera säkerligen med hemlig tillfredsställelse, att deras närmaste genom giftermål bliva befryndade med ansedda svenska släkter.” Tages allt detta med i beräkningen, måste i dag antalet judar i Sverige sättas till hundratusental.

På Karl XII:s tid kommo till Sverige ett alldeles särskilt slag av judar: konungens kreditorer. Under sina krig hade konung Karl utgivit en mängd förbindelser, vilka merendels råkat i judiska händer. Den svenska statskassan var tom och därför hade man medgivit de judiska kreditorerna att 1715 tillsvidare begiva sig till Karlskrona och Karlshamn för att där avvakta skuldernas betalning. Hela skulden uppgick till omkring 300,000 silverdaler. På tio år var den betald. Men under de tio åren måste svenska regeringen underhålla kreditorerna i riket, vilket drog en årlig kostnad av 6,000 daler. När skulden var slutbetald, reste de flesta judarna dock ej tillbaka utan stannade i Karlskrona, där de grundade en judisk koloni.

Vid sjuttonhundratalets mitt infördes till Sverige en idé till befordrande av handeln: att inbjuda rika portugisiska judefamiljer från Holland, vilken idé med stor iver understöddes av de i Göteborg bosatta judarna. Initiativet togs av handelsfirman

Abraham & Jacob Arfwedsson i Stockholm. Denna firma hade förvärvat andel i Ostindiska Kompaniet och anhöll hos regeringen, att de portugisiska judarna måtte hitkallas med sina rikedomar för arbete i Kompaniet. För förhandlingar hitkommo som representanter för de portugisiska judarna Jacob Mendez da Costa och Abraham de Rocamora. Men ansökningarna avslogos. I all synnerhet inlade Karl Gustaf Tessin, som var verksam i den kommission som hade saken till behandling, en kraftig opposition mot planen. Tessin varnade energiskt mot en dylik utvidgning av det judiska inflytandet i Sverige samt visade med exempel hur stor den judiska faran redan var i Sverige, hur eländiga och farliga de judiska affärsmetoderna voro. Stämningen mot judarna vann den dåtida riksdagens flertal och trots stora judiska ansträngningar och massor av utgivna bestickningspengar gick planen om intet och förespråkaren för en judisk invasion, riksrådet Samuel Åkerhjelm störtades. Sveriges förslavande under den judiska makten kom först senare. Försvararna av judarna och idén om en judisk invasion voro vid denna tid huvudsakligen personer som voro materiellt beroende av judarna eller avkomlingar till tidigare invandrade och döpta judiska familjer. De anmärkningsvärdaste personerna voro här Bachmansson och majoren Jacob Wrede. Stamfadern till den bekanta bankirfamiljen, Jacob Wallenberg, ställde sig också på den judiska sidan. Han fordrade i några korrespondensartiklar 1769, införda i "Göteborgs Spionen" (n:ris 33 och 34) Sveriges "öppnande för jude och turk. Skall någon stängas ute, så må de bli grekerna... Ett dussin av Hollands eller Hamburgs växel judar skulle hålla myntväsendet i bättre ordning än alla våra omskiftliga förordningar. Varför ser man då icke synagogor i Sverige?" Herr Jacob Wallenbergs önskan är i dag uppfylld: mitt emot Enskilda Banken ser man en präktig synagoga, och det vimlar i dag i själva Enskilda Banken av "växeljudar". Men har manne Sverige därför blivit rikare och lyckligare?

II.

Den store gynnaren av judisk invandring till Sverige blev Gustaf III. Det är emellertid av vikt att observera detta: när Gustaf III ej längre behövdes för judarna, ja rent av var farlig på grund av att han ville organisera en kamp mot den av dem ledda franska revolutionen, mördades han genom en frimurar sammansvärjning. Det var den judiska belöningen för de tjänster denne konung visat!

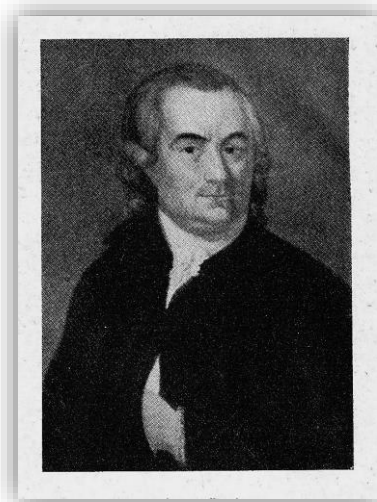
Gustaf III var gynnsamt inställd mot judarna ej därför att han hade någon förkärlek för dem. Tvärtom föraktade han personligen judarna och under sista åren av sin levnad fruktade han dem storligen: han började förstå den fara judendomen utgjorde. Men i början av sin regering var han en son av sin tid och handlade under inflytande av dåtida idéer. Vid slutet av XVIII århundradet stodo befolkningens översta skikt, i synnerhet högadeln, under inflytande av idéer från den s. k. upplysande filosofien. Man blev cynisk och skeptisk gentemot den kristna religionen och menade, att alla religioner hade samma existensrätt — också den judiska. En religionsfrihet proklamerades — och härigenom blev även den judiska religionen tillåten. Varför skulle inte människor som bekände sig till judisk religion komma till Sverige och här upprätta sina synagogor etc.? Man visste vid denna tid ytterst litet om den judiska religionens innehåll — och insåg därför ej dess immoralitet och fördärvbringande verkan.

Den andra idén av denna tid, som lades till grund för XIX århundradets liberalistiska världsåskådning, var den falska idén om de mänskliga rasernas och de enskilda människornas likhet. Man glömde den instinktiva åtrån hos alla ariska folk till bevarande av sitt blods och sin kulturs renhet och förstod ännu ej vetenskapligt, såsom man i dag förstår, varför renheten hos blodet är nödvändig för upprätthållande av ett folks liv. Alla dessa "progressiva" idéer kommo till befolkningens övre skikt huvudsakligen genom de av judarna behärskade frimurarorganisationerna.

Det bör betonas, att folkmassorna, som ej på samma sätt som aristokratien vöro förgiftade av dylika "upplysande" idéer, länge bevarade en instinktiv motvilja mot judarna. När Aron Isak, den svenska judendomens Moses, genom Stockholms överståthållare, frih. Carl Sparre, erhöll olika privilegier, uppstod stor oro bland stadens befolkning. "Aron Isak har själv berättat om den förbittring underrättelsen om de honom meddelade privilegierna väckte bland 'die gemeine Leut', hur man skrev mot honom i tidningen, utmålade judarna på det gemenaste och ropade efter honom på gatorna. De första fjorton dagarna vågade han ej visa sig ute. T. o. m. kungen fick sin beskärda del: 'Sie schrieben sogar gegen den König, woher er die Freiheit hätte, das heilige Land zu verunreinigen mit Juden; sie kriegten auch wohl einige Mal grosse

Widerschrift durch grosse Herren'. Denna motsättning mellan 'die gemeine Leut' och 'die grossen Herren', som alltså ögonblickligen yppade sig vid första erbjudna tillfälle, är i högsta grad signifikativ.

Aron Isak

(Den svenska judendomens Moses.)

Den kom faktiskt att dominera svensk-judisk historia i mer än ett halvt sekel” (H. Valentin. *Judarnas historia i Sverige*, s. 161—162). Detta motstånd från ”die gemeine Leut” (folkmassorna) mot den judiska invandringen och ”emancipationen” tillät ej ”die grossen Herren” (de höga herrarna) att genast tillerkänna judarna alla svenska rättigheter. En fullständig judisk ”emancipation” blev möjlig först ett halvt århundrade senare — och detta under rasande protester från massornas sida. Vid genomförandet av ”emancipationen” var det emellertid redan ”demokratisk” tid — och med folkmassan räknades nu i långt mindre grad än under XVIII århundradet.

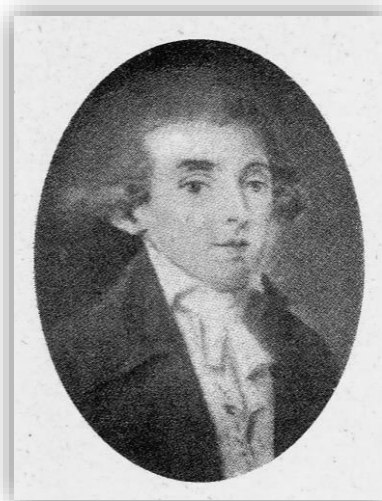
Folkmassorna beskyllde till en början ”die grossen Herren” för att vara köpta av judarna och på den grund ha tillåtit en stor invandring. I denna beskyllning hade de även rätt: Gustaf III:s högaristokrati stod i ekonomiskt beroende av judarna, liksom vår ”överklass” i dag. Denna aristokrati förde till stor del ett slösaktigt liv och var alltid i behov av penningar. ”Vid sådana tillfällen torde judarnas kassakistor hava varit nog så välgörande.” (E. Olán. *Judarna på svensk mark*, s. 81). Judarna lånade den svenska adeln pengar, betalade rikligen sina ”privilegier”, de förvaltade aristokratiens förmögenheter och gods samt hjälpte den med olika slag av affärer — och fingo sålunda ”die grossen Herren” i sina händer. ”Aron Isak hade”, berättar t. ex. E. Olán, ”en otrolig förmåga att

kunna vinna de högre ämbetsmännen och framför allt överståthållaren, friherre Sparre, för sina syften... Den välvilja friherre Sparre visade Aron blev slutligen vantolkad av illasinnade personer, och det spreds ett rykte, att den sluge juden mutat huvudstadens styresman... Den diplomatiska juden var även mycket väl sedd på slottet, där han särskilt hos hertig Carl funnit en gynnare och vän, som ofta befordrade hans önskningar". "Vänskapen mellan greve Axel Löwen och Jacob Marcus i Norrköping var delvis grundad på de tjänster juden gjorde denne adelsman såsom hans förtroendeman i affärer." Över den judiske brukspatronen Adolf Ludwig Levin (egentliga namnet Moses Marcus Levi, stamfader till den bekanta familj vilken besitter fideikommisset Muskö i Stockholms skärgård; en av Levis söner, Carl Axel Levin, blev nämligen president i Svea Hovrätt, under det ättlingarna i övrigt verkat såsom officerare, ämbetsmän, läkare och författare) berättar E. Olán: "Såsom mäklare och affärsman blev Levin i tillfälle att göra åtskilliga tjänster åt hovet och dess närmaste. Särskilt erinrar man sig de omständigheter, under vilka han med judens förslagenhet en gång lyckades skaffa kungafamiljen ett lån på 10,000 daler. Det fanns nämligen vid denna tid en förmögen man i Göteborg vid namn von R., vars fru hade den lilla fåfängan, att hon gärna ville äga en titel. Mannen vände sig då till den i stor gunst stående Levin med förfrågan om möjligheterna att utverka en oavlönad landshövdingetitel åt von R. Levin ordnade då saken så, att von R. fick sin titel mot 10.000 daler som lån". (Judarnas historia, s. 55, 56, 79, 81 och 89.) Alla dessa berättelser visa, att folkmassornas föreställningar om förbindelserna mellan judarna och "die grossen Herren" icke voro grundlösa.

De första bosättningarna av odöpta judar tillätos i Finland. I själva Sverige blev Marstrand 1775 förklarad för frihamn — och där tillätos judarna att slå sig ned. Senare överflyttade Marstrandsjudarna till Stockholm och Göteborg. Den viktigaste judiska kolonien grundades i Stockholm av den ovannämnde Aron Isak; Göteborgskolonien blev den andra i betydenhet. Jacob Marcus grundade en judisk koloni i Norrköping, Fabian Filip en i Karlskrona, familjen Hirsch en på Gotland o. s. v. "Den stora invandringen" pågick hela första fjärdedelen av XIX århundradet. Det har sitt intresse att studera namnen å de judiska familjerna från "den stora invandringens" tid. Många

av dessa ha spelat och spela alltjämt en mycket stor roll på olika områden av svenskt liv och bilda tillsammans med sina anförvanter det tongivande skiktet av Sveriges s. k. överklass. Man finner här namnen: Assur (Assar, Assarsson), Warburg, Lamm, Hirsch, Magnus(son), Marcus, Philipsson, Josephsson, Josef(son), Henriques, Abrahamsson, Alexander(sson), Isak(sson), Ruben(son), Hartvig, Beifers, Lazarus, Raphael, Valentin, Schück, Nachman(sson), Perlberg, Brody, Gisiko, Wahren, Karlberg, Davidsson, Bauer, Bendix, Bendixon, Eliasson, Levertin, Eschwe, Falk(man), Kahn, Levi(sson), Fiirstenberg, Furst, Hellboth, von Halle, von Reis, Leman, Heyman, Oppenheimer, Schwan, Seelig(son), Tektin, Rosbach, Parchim, Goldberg, Bern, Henriksson, Jacobsson, Weslig, Pash, Löwentahl, Heilborn, Simonsson, Duschnäs, Holländer, Friedländer, Strelitz, Schwerin, Biitzov, Wertheimer, Leser, Marcuse, Herz, Schlesinger, Fränkel, de Lemos, Spanger, Baruch, Delbanco o. s. v.

Grosshandlare *Gumpert Hirsch*

(Den förste "Kohanin-Zedek" — "rätta prästen" — i Sverige.)

De efterkommande från alla dessa familjer äro i dag att räkna i många tusental (man må blott erinra sig, att av familjen Henriques räknas i Skandinavien nära tusen ättlingar); men de ha för det mesta ändrat sina namn samt grundat helt nya familjer. Man må även bemärka, att en övervägande del av familjerna från den "stora invandringen" tillhöra "sefardi", de bästa, mest kultiverade skikten av judendomen, den judiska aristokratien (såsom t. ex. Henriques) med vissa inslag av ariskt blod. Sådana familjer som Bonnier inkommo långt senare. Den judiska invandringen till Sverige under senaste årtionden bestod huvudsakligen av östjudar (t. ex. Asch, Aschberg, Aronowitsch).

III.

År 1815 visade det sig, att ett starkt missnöje rådde i hela landet över de privilegier, som judarna på Gustaf III:s tid erhöles. Ehuru Sverige vid denna tid hyste ett relativt fåtal judar — officiellt c:a 800 —, gjorde sig den judiska invandringens demoraliserande verkan kännbar överallt. I det svenska, traditionellt hederliga affärslivet införde judarna sina svindelmetoder och sin illojala konkurrens; regeringstjänstemännen korrumpades, varigenom judarna trots de lagliga inskränkningarna be- kommo olikartade nya privilegier; arbetarna blevo såsom aldrig tillföre- ne exploaterade; exploaterade och bedragna blevo också bönderna närhelst de kommo i kontakt med judarna. Det uppstod en stor politisk diskussion i judefrågan, vilken jämväl framfördes inför riksdagen.

”Borgarna talade för en inskränkning av israeliternas näringsfriheter, och denna åsikt delades även av präster och bönder. I riddarhuset härskade dock en annan mening.” Där ville man giva judarna ännu större rättigheter. Så återupprepades den gamla historien: folkskikten voro emot judarna, emedan de redan ledo under dem och fruktade ännu större fara i framtiden; överklassen, adeln, korrumperad och stående under inflytande av judarna, var deras försvarare. Judarna hade även mäktiga beskyddare i den nya Bernadotte-dynastien. Trots detta blev ”resultatet av judefrågans behandling i riksdagen, att Kungl. Maj:t åter förnyade förbudet mot utländska judar att utan Konungens särskilda tillstånd inkomma i Sverige” (E. Olán. Judarna..., s. 165). Det var en — om ock mycket anspråkslös — seger för folkpartiet. Därmed hoppades man få ett slut på den judiska invandringen. Det gamla judereglementet förblev vid kraft. Men bestämmelserna i reglementet blevo av regeringsmyndigheterna i praktiken allt mer och mer snedvridna till judarnas fördel. ”Kungl. Maj:t gjorde i nåder allt som oftast vissa medgivanden, när så kunde ske utan större svårigheter. En eller annan israelit kunde därvid komma i åtnjutande av några förmåner i fråga om både handel och hantverk för att således beredas en bättre utkomst” (E. Olán, s. 166). Med kungligt medgivande kommo också alltjämt nya judar till Sverige. Allt detta skapade på nytt stor politisk oro i landet, och ständerna upptogo ofta det israelitiska problemet under riksdagsdebatterna. Men den judevänliga regeringen fortsatte alltjämt sin

"emancipations"-väg. 1838 utarbetade och offentliggjorde statssekreteraren för handels- och finansdepartementet C. D. Skogman — en stor judevän — på kunglig befallning nya regler angående judarna. "Judarna titulerades ej längre 'judar', och man talade ej heller om den 'judiska nationen' i riket utan gav dem benämningen 'mosaiska trosbekännare'." Härmed ville man införa den svindeln i nationens rättsbegrepp, att enda skillnaden mellan svenskar och judar låg i trosbekännelsen. "Det gamla 'bostadsbandet' bortföll, så att judarna fingo rätt att bosätta sig i vilken stad som helst. På landsbygden fick dock en jude ej köpa fast egendom utan K. Maj:ts tillstånd." Men envar förstod, att det icke skulle erbjuda någon svårighet för, judarna att bekomma sådant tillstånd. De erhöles även i merkantilt hänseende samma rättigheter som svenska näringsidkare. Endast från deltagande i svenska statsförvaltningen, i riksdagen och ämbetsmannaapparaten förblevo de uteslutna.

Sveriges folkmassor råkade i raseri. "Bläcket hade knappt hunnit torka på Commerce Collegii ordningsstadga", berättar E. Olán (Judarna... s. 168—169), "förrän en politisk stormby drog fram över landet, urladdande sig mot judarna, statssekreteraren Skogman samt Carl XIV Johan, som nu påstods vara av israelitisk härkomst i likhet med hans båda stridskamrater, marskalkarna Soult och Maaséna. Konungen hade nämligen alltid visat både hänsyn och välvilja mot judarna... Under fejden 1815 hade Carl Johan i tysthet tagit parti för judarna." "Anfallet mot judarna tilltog inom kort i häftighet över hela landet." "Opinionen mot israeliternas utvidgade friheter var mycket stark och enhällig, och inom kort inkommo till regeringen en mängd petitioner, som tillhopa räknade väl 100.000 underskrifter och vilka i tydliga och ofta hätska ordalag fordrade ett återställande av det gamla reglementet av år 1782 samt den nya förordningens slopande." Den dåtida pressen, som med undantag för några få tidningar (såsom t. ex. Göteborgs Handels och Sjöfarts Tidning) ännu ej, såsom i dag, låg i judiska händer, uppträdde även skarpt mot judarna, betraktande dem som en främmande nation, som utövade det allra sämsta inflytande på svenska förhållanden.

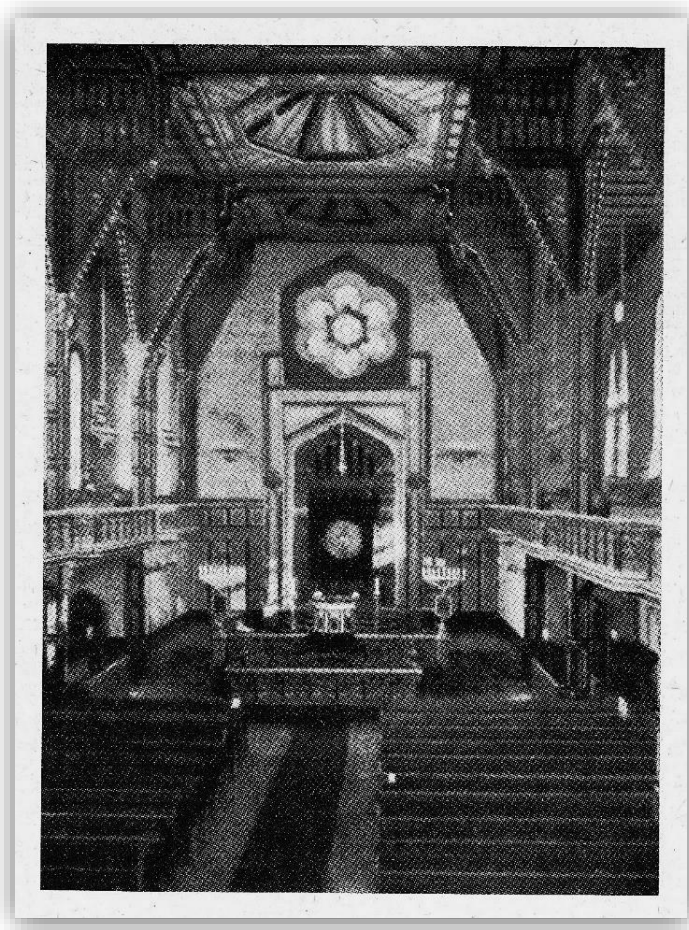
I Stockholm kom det till stora folkdemonstrationer och gatuoroligheter. "Början gjordes på aftonen den 29 augusti 1838, då en folkhop så småningom samlades, som under rop och oväsen gav sitt misshag tillkänna. Man urskilde orden 'judarna', 'Skogman' och 'Nehrman', och inom kort övergick folkmassan från ord till handling. Demonstranterna drogo sig ned mot Skeppsbron, där de med stenar bombarderade det

hus, där statssekreteraren Skogman hade sin bostad — såsom svar på hans åtgärd att utfärda det nya judereglementet. Herr Skogman var vid tillfället bortrest men fick det oaktat tolv fönster utslagna. Därefter vände, sig folkets raseri mot en del judiska familjer vid Västerlånggatan och Stora Nygatan, vilka likaledes fingo sina fönster krossade. Vakten ingrep inom kort och skingrade våldsverkarna, som då vände sin stenkastning mot soldaterna, av vilka ett flertal skadades.” ”På kvällen den 10 september var folket ånyo i rörelse, och nu brakade bombardemanget åter löst mot de misshagliga personerna. Man började anfallet mot grosshandlare Lamms hus i hörnet av Västerlånggatan och Tyska Brinken, där fönstren slogs ut. Därefter drog folket ned till Skeppsbron, där Skogmans fönster krossades. Folkmassan hade nu kommit i tagen, och hatet mot judarna drev till ytterligare våldsdåd. Man anföll det Schönska huset, bombarderade änkefru Michaelsons bostad samt krossade slutligen fönstren hos änkefru Schück, hrr Meyerson och Mendelsohn.” ”Aftonbladet” visste senare berätta, att bland folkmängden cirkulerade en mängd rykten, däribland också, ”att judarna hade för avsikt att i synagogan vid Tyska Brunn uppställa två statyetter, den ena föreställande Skogman, den andra en person av ’israeliternas egen nation’, såsom det sades; denne omnämnde person antogs vara Carl XIV Johan”.’ (E. Olán, s. 171—173). Allt detta visar, hur folkmassorna uppfattade det dåtida läget beträffande judarna och deras beskyddare. Det är intressant att observera, att regering’ en icke lyckades gripa någon av anstiftarna av oroligheterna: det visar, att demonstrationerna utgingo från folkmassorna själva och att de avspeglade den allmänna och enhetliga stämningen inom hela nationen.

Dessa oroligheter i huvudstaden böra endast betraktas som en början till en stor folkrörelse, som kunde få mycket betydande följder. Man må icke glömma, att på den folkliga sidan stodo vid denna tid alla präster, borgare och bönder i riksdagen. Regeringen förstod, att den befann sig i ett farligt läge. ”Carl Johan och hans rådgivare funno även lämpligt att rätta sig efter folkmeningen” (E. Olán, s. 173). Skogsmansförordning- en togs tillbaka — folkviljan hade segrat.

Men det var en seger blott för en kort tid. Judarna och deras vänner mångfaldigade sina ansträngningar för genomförande av judarnas fullständiga rättigheter. I pressen, som alltmer förlorade sin oavhängighet och blev judisk, började en allt större projudisk propaganda. Särskild uppmärksamhet ägnade judarna riksdagen, påverkande valen samt övande inflytande å enskilda personer. Förkämpen för den

judiska saken i riksdagen var Carl Fredrik Waern. 1853 lyckades det Waern att i riksdagen genomdriva beslut, som gjorde judarna socialt likställda med den inhemska befolkningen i fråga om bo- sättningsrätt i alla Sveriges städer. "Adeln, prästerna och borgarna i riksdagen förenade sig om ärendet, under det bönderna fortfarande nekade sitt bifall." Genom en 1860 utfärdad förordning bereddes även till- låtelse för judar att slå sig ned på landsbygden och där köpa egendom. Följande år bekommo judarna ytterligare rättigheter. "Den 16 februari 1870 är för judarna i Sverige en klang- och jubeldag, ty då uppnåddes omsider det slutliga målet för deras likställighetssträvanden. Riksdagen beslöt nämligen att lämna alla främmande trosbekännare rätt att inneha sådana statstjänster, vilka ej lågo inom det kyrkliga området — med undantag för statsrådsämbeten (en jude, som skenbart växlat religion, kunde dock för länge sedan vara statsråd!). Därjämte fingo de rättighet att inväljas i riksdagen." Man må dock bemärka, att i den dåtida, av judarna redan behärskade riksdagen, funnos i första kammaren 18 och i andra kammaren 58 riksdagsmän, vilka röstade mot judarna.

Det inre av Stockholms synagoga

Från denna tid börjar den judiska "storhetstiden" i Sverige. Från denna tid börja judarna att på alla områden av svenskt liv vara de verkliga härskarna. Huru stort detta herravälde i dag är — därtill skola vi återkomma. Nu vilja vi endast ha sagt: mot folkviljan ha judarna kommit till herraväldet i Sverige — och genom folkviljan, i första linjen genom de svenska böndernas vilja, skall landet bliva befriat från detta herravälde! Tiden härför är kommen.

Det finnes i Sverige ett stort nät av judiska organisationer. Främst komma de mosaiska församlingarna, vilka utöva den högsta ledningen religiöst, kulturellt och politiskt över hela den svenska judendomen. I spetsen för de mosaiska församlingarna stå rabbinerna, vilka mestadels hitsänts från utlandet och här representera den judiska världsmakten. Högste, ledare för den svenska judendomen är den galiziske överrabbinen i Stockholm, Marcus Ehrenpreis. En mycket aktiv roll spelar vidare Malmö-rabbinen E. Berlinger.

De mosaiska församlingarnas förvaltningsorgan äro förlagda till synagogorna. Centrum för hela Sverige är Stockholms-synagogan och Mosaiska församlingen, Wahrendorffsgatan 3, invid Enskilda banken. Där rymmas de stora arkiven, varest de judiska dokumenten bevaras, stora bibliotek, judiskt kansli etc. Här beslutas och härifrån utgå alla stora judiska aktioner i Sverige. Härifrån insamlas t. ex. i dag "hjälp" till de tyska judarna eller rättare sagt kampen mot Tyskland, vilken nämnda aktion ledes av en viss Fiirstenberg. Härifrån bekomma den judiska Bonnier- och övriga pressen liksom de judiska herrarna i regeringsställning, i banker, industrier o. s. v. de nödiga anvisningarna. Härifrån utgår också det judiska propagandaarbetet.

Under Mosaiska församlingens hägn verkar bl. a. ett Judiskt Bild- ningsinstitut, i vilket hållas regelbundna föredrag av rabbin Ehrenpreis, docent Hugo Valentin, "svenske" konstprofessorn Isaak Grünewald, amiralitetsrådet Henrik Wolff, fil. lic. Abraham Brody, teol. dr. Torsten Ysander m. fl. Av rabbin Ehrenpreis utgives "Judisk Tidskrift" i Stockholm (redaktion: Rättviksvägen 30, Nockeby. Redaktionssekreterare Ragnar Aberstén-Schiratzki). Dessutom utges i Stockholm av de judiska "unga"

nationalisterna tidskriften "Judisk Krönika" (redaktion: Odengatan 43, III) utgivare Simon Brick, huvudredaktör Daniel Brick och redaktionskommitté: Stig Bendixson, Isaak Grünewald, Bernhard Tarschys, Hugo Valentin, Josef Zacharias.

De judiska tidskrifterna understödas rikligt med annonser från välvilligt stämde firmor. Bland annonserna finnas en del nog så intressanta. Carl Larssons slakteri kungör t. ex., att dess "koscheravdelning" (avdelningen för enligt judiska föreskrifter tillåtna varor) förestås av magister J. Zucker; i "Judisk Krönika" reklameras "trolleriséanser i föreningar, sällskap m. m." av Max Hofzinser från Norrköping — "Kunglig Hovillusionist". (Det var oss verkligen en nyhet, att också ett dylikt ämbete finnes vid vårt kungliga hov.)

I Stockholm finnas vidare följande officiella judiska föreningar: Skandinavisk-Judiska Ungdomsförbundet, Zionistföreningen, Judiska Klubben, Judiska Akademiska Klubben, Judiska Kvinnoklubben. I Göteborg: Israelitiska Ungdomsföreningen, Zionistföreningen Wizo. I Malmö: Zionistföreningen, Zionistiska Ungdomsföreningen Herzlia, Judiska Kulturella Klubben i Skåne, Judisk Ungdom o. s. v. Härjämte spela judarna, trots sitt icke-officiella deltagande, den ledande rollen i det "svenska" frimureriets alla organisationer med underlydande "sällskapsklubbar" etc.

Folkupplöpp i Stockholm 1838

(Efter samtida litografi.)